

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN
Y CULTURA

Presidencia de la República
del Paraguay

REPÚBLICA DEL PARAGUAY
MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA

FERNANDO LUGO MÉNDEZ

PRESIDENTE DE LA REPÚBLICA DEL PARAGUAY

VICTOR RÍOS OJEDA

MINISTRO DE EDUCACIÓN Y CULTURA

DIANA SERAFINI

VICEMINISTRA DE EDUCACIÓN PARA LA GESTIÓN EDUCATIVA

HÉCTOR SALVADOR VALDEZ ALÉ

VICEMINISTRO DE EDUCACIÓN PARA EL DESARROLLO EDUCATIVO

NANCY OILDA BENÍTEZ OJEDA

DIRECTORA GRAL. DE CURRÍCULUM, EVALUACIÓN Y ORIENTACIÓN

DORA INÉS PERROTTA

DIRECTORA GRAL. DE EDUCACIÓN INICIAL Y ESCOLAR BÁSICA

MARTA LÓPEZ

DIRECTORA DE EDUCACIÓN ESCOLAR BÁSICA

Ficha técnica

Nancy Oilda Benitez Ojeda

DIRECTORA GENERAL DE CURRÍCULUM, EVALUACIÓN Y ORIENTACIÓN

Lidia Manuela Fabio de Garay

Jefa del Departamento de Apoyo a la
Implementación Curricular en Medios
Educativos

Edgar Osvaldo Brizuela Vera

Jefe del Departamento de Diseño
Curricular

Nidia Esther Caballero de Sosa

Jefa del Departamento de Evaluación
Curricular

Rosalía Diana Larrosa Nunes

Jefa del Departamento de Investigación
Curricular

Elaboradora

Zunilda Rocío Leguizamón Ledesma (Coordinadora)

Lidia Manuela Fabio de Garay

Ñe'ẽ ñepyrũ

Mitãkuimba'e ha mitãkuña 5° gradogua:

Ñane retã Paraguái niko heta mba'e oha'arõ ndehgui. Ko'ãga, nemitãme, oha'arõ eñembokatupyry jahechápa eipytyvõ nde ha opavave ñane retãgua oñakãrapu'ãve hañua ohóvo ára ha ára. Eñembokatupyrykuévo rehóvo nemoirũhína nde rogayguakuéra, ne mbo'ehára ha avei ne aranduka. Reikotevéniko kóva rehe ikatu hañuáicha ne mbo'ehára ha ndevoi avei pembohape pehóvo kuaapy ijapyra'ỹva.

Añetehápe niko pe aranduka jeguereko tuicha mba'e. Upéva oĩramo pya'eterei osẽta opavavete umi mba'e mbo'ehakotýpe ojejapóva ha sapy'arei ndaipórirõ katu hasyvéta ha ipukuvéta ndéve ha ne mbo'ehárape avei umi mbo'epy oñembohapeséva.

Upéva rupi, che py'arory kóina ijávo chéve amoñuahẽmi hañua nde pópe ko aranduka, nderehehápe ojejapova'ekue. Kóva ha hendive 7 ambue aranduka oguerekopaita opaita mba'e katuite reñemoaranduva'erã ko mbo'esyrýpe. Rehechaháicha ko aranduka ojehai guarani ha castellanope, upéva oñeñuenohẽupéicha ikatu hañuáicha nde eipuru ne ñe'ẽteépe: nde ndekatupyryvérõ guaraníme, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe ha katu nde reñe'ẽvéramo castellanope, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe.

Ne mbo'ehára nepytyvõta eipuru porã hañua ko aranduka. Ipype oĩ hetaiterei mba'e porã nepytyvõtava eikuaave hañua heta mba'e pyahu, eñembokatupyry hañua jahechápa ejapokuaa hetaite mba'e techapyrãva ha, amo ipahápe, tanearanduve rehóvo, toiko ndehgui máva ideprovéchova hogayguápe, itávape ha hetãme.

Eñangareko porãkena ko aranduka rehe, ani embyai térã ehaiparei hese. Ága ary oútavape, ambue nde rapicha oikétava ko mbo'esyrýpe oipurujeýta kóva ko aranduka.

Ipahápe, romomandu'asemínte ko mba'e opavave oikuaáva ha oguerekóva ikorasõme: "Tavýgui niko heñói mboriahu". Upéva rupi, mburuvichakuéra ha mayma ñane retãgua oñeha'ãmbaite jahechápa nde ha opavavéva ñañoarandu jahávo. Jajykeko oñondive. Upéicharamo jahapo'óta mboriahu ñane retãgui ha ñama'ẽmombyrýta ñapyrũ mbaretégui ambue tetãnguéraicha avei. Eñemoarandúkena!

Nde rayhuhára,

Víctor Ríos Ojeda
Ministro de Educación y Cultura

Ko arandukápe rejuhúta

Mbo'epy aty	Mba'épa jaikuaáta	Togue
Mbo'epy aty I	Che ningo aguerohory guarani ñe'ẽ	6
Mbo'epy aty II	Che rógape ha che mbo'ehaópe añe'ẽguaraníme	17
Mbo'epy aty III	Che ningo ahayhu mymbakuéra	28
Mbo'epy aty IV	Che távape oñeñe'ẽmeme guaraníme	41
Mbo'epy aty V	Che mbo'ehaópe oñeñe'ẽmeme guaraníme	51
Mbo'epy aty VI	Che aguerohory oñe'ẽva guivépe guaraníme	61
Mbo'epy aty VII	Heta mba'e porã oñembohasa ñandéve guarani rupive	72
Mbo'epy aty VIII	Ñane ñe'ẽ rupive ñanererãkuã porã ambue tetã rupi	82

Ko'ã ta'anga rupi jaikuaáta Mba'épa jajapóta

Kóva oĩramo he'isehína upépe oĩha mba'épa ojuhupytyse upe mbo'epy rupive.

Kóva oĩramo he'isehína omba'apotaha ha'eño.

Kóva oĩramo he'isehína omba'apotaha iñirũ ndive.

Kóva oĩramo he'isehína omoñe'ẽva'erãha moñe'ẽrã.

Kóva oĩramo he'isehína upépe oĩha marandu mbo'epy rehegua.

Mbo'epy aty I

Che ningo aguerohory guarani ñe'ë

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua	Oporomomaitei oipuruhápe ñe'ëhe'i haġua mba'éichapa oñeñandu: ovy'a téra omba'embyasyha.
Ñamoñe'ëkuaa haġua	He'i mba'éguipa oiméne oñe'ëtahína peteĩ jehaipyre oma'évonte itítulo, ha'anga téra iñe'ënguéra rehe.
Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	Oikũmby oje'éva chupe ohugakuaa opaichagua ñembosarái.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy	Oipuru porã haġua ñe'ëipúva ñane tĩ rupi.
Jahaikuaa haġua	Ohai opaichagua jehaipyre.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajesareko ta'angäre.

Mba'ëichapa
che irü

Iporänte ha nde

Iporänte avei

Ñañepyrüma katu
mbo'esry pyahu

Jahecháta mba'ëichapa
oho ñandéve

Iporäne katujete
Ñañeha'ämbaitéta
upevarä

Néi che irü. Ñañomongeta
jeýta upe rire.

2. Ambohovaimíta porandu.

- Mba'éichapa oñeñandúne umi mitã oñomongetáva.
- Mba'éicha rupípa oñomongeta umi mba'ére.
- Chéramo peteíva umi mitã apytéguipa mba'éicha añeñandúne.
- Mba'eichagua ñemomaiteípa aikuaave avei.

3. Añomoirũ añomongeta hağua umi mba'e chembovy'áva térã ambyasývare.

4. Aty guasúpe amombe'u:

Mba'épa chembovy'áva ko mbo'esyrýpe aime aja ha mba'érepa.

Mba'épa sapy'ánte chemoingéva mba'embyasýpe. Mba'érepa.

Aikuaave hağua:

Ñe'ějovairã: Jajapysaka poráva'erã oje'évare ñambohovái hağua hekopete. Jajerureva'erã ñañe'ějopyru hağua.

Ñamoñe'ëkuaa haḡua

1. Roñomongeta atýpe ko'ã mba'e rehe.

- Mba'éichagua ñembosaráipa aguerohoryve. Mba'érepa.
- Mba'éichapa oñembosarái upéva

2. Amombe'u aty guasúpe ñembosaraikuéra réra ha romboguapy ogykehaípe.

3. Romoñe'ë ñembosarái rerakuéra osëva'ekue ha rombohovái porandu.

- Mba'érepa oiméne oñe'ëta moñe'ërã. Mba'érepa ere.

- Mba'eichaguanepahína pe moñe'ërã.

- Hasýnepa ñamoñe'ëtáva moñe'ërã térãpa nahániri.

---

4. Amoñe'ẽ jehaipyre.

Tape karẽ

Ñaikotevẽ:

Kuatia'atã'ieta ojehai haġua jepapapy 1 guive 30 peve. Peteĩteĩva kuatia'atã'ĩre ojehaiva'erã peteĩ jepapapy.
Kuatia'atã'i ryrurã.
Ita'i, kumanda térã avati ra'ỹi.

Mba'éichapa ñañembosaráita:

Mitãnguéra oñemoĩta mokõimokõi oñembosarái haġua. Omañáta tape ra'anga rehe.

Mba'yrũu térã káhagui oguenohẽta hikuái kuatia'atã'i. Pe oguenohẽva oma'ẽporãva'erã mboýpa osẽchupe kuatiáre ha upéi omoĩ ita'i, kumanda térã avati ra'ỹi upe ta'anga ári, oĩhápe pe papapy osẽva'ekue chupe. Oĩramo jehaipyre ta'anga reheve papapy rãngue, oñopytyvõva'erã omoñe'ẽ haġua hikuái upépe he'íva, ikatu haġuáicha oikuaa mba'épa ojapova'erã: ohasavétapa térã ojevýtapa. Oġuahẽraẽvéva kasílla 30pe ogana.

Oñeguenohẽ momarandúgui mbohapyha

5. Ahai umi ñe'ẽhesakã porã'ỹva.

.....

.....

.....

6. Romyesakã umi ñe'ẽ ha romombe'u aty guasúpe.

7. Ambohováí.

- Mba'eichagua jehaipyrépa ñamoñe'ẽva'ekue. Mba'érepa upéva.

- Ma'erãpa ojehai jepapapy kuartia atã'ípe.

- Mba'épa ikatu ojeipuruve ndojeguerékóiramo ita'i, kumanda térã avati ra'ýi.

- Mba'éichapa oñemohu'ã moñe'ẽrã Tape karẽ rehegua.

-----

8. Rohai mba'éichapa rojapova'erã ambue ñembosarái roikuaáva voi. Upeva'erã rojesareko ko'ã mba'ére:

Mba'éichapa hérata
nembosarái.

Mba'épa ñaikotevẽ

Mba'éichapa
ñañembosaráita.

9. Romoñe'ẽ jehai rojapova'ekue. Upéi roñeha'ã roñembosarái oñondivepa.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajesareko ta'angáre.

TAPEKARĚ
ÁRIJEHASA

MBÁÉPAJAJAPO VA'ERĀ
OSĒRAMO ÑANDÉVE
KO'Á JEPAFAPY?

- 4 Ynambu nde rupi ipepo ári ha rehasa 2 hendápe.
- 8 Pyandúpe ojopy isapatu, rejevýta 2 hendápe.
- 10 Rehasáta puénte ári ha reġuahĕta 20 peve.
- 14 Rejupíta mba'yругuatápe, rehasáta 19-pe.
- 24 Epyta emondýi haġua piriríta, rejevýta.
- 27 Rejuhu yvoty porã ha reipo'o, eguevi 2 hendápe.

Calendar grid with numbers 1-30 and illustrations:

- 1: Sun
- 2: Sun
- 3: Sun
- 4: Sun (with illustration of a person)
- 5: Sun
- 6: Sun
- 7: Sun
- 8: Sun (with illustration of a boy)
- 9: Sun
- 10: Sun (with illustration of a tractor)
- 11: Sun
- 12: Sun
- 13: Sun
- 14: Sun (with illustration of a tractor)
- 15: Sun
- 16: Sun
- 17: Sun
- 18: Sun
- 19: Sun
- 20: Sun (with illustration of a bridge)
- 21: Sun
- 22: Sun
- 23: Sun
- 24: Sun (with illustration of a boy)
- 25: Sun
- 26: Sun (with illustration of flowers)
- 27: Sun
- 28: Sun
- 29: Sun
- 30: Sun

2. Ambohovái ko'ã porandukuéra.

- Mba'épa ahecha.

- Ma'ërãpa ojepuru ko'ãichagua ta'anga.

- Mba'érepa ere oïha pe moñe'ërã mbykymi ta'anga ykére.

-----

3. Amombe'u che irünguérape umi mba'e ambohovaiva'ekue.

4. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo moñe'ërã mbykymi oïva ta'anga ykére ha jehaipyre hérava Tape Karë.

5. Amoimba ñe'ë oikotevéva ñe'ëjoaju.

- Aha'ã hağua Tape Karë aikotevë.....

- Mboy mitãpa oïva'erã oipe'a hağua jepapapy káhagui.....

- Aguenohëramo papapy 24 pa mba'e ajapova'erã.....

6. Añemoirũ ha roñembosarái Tape Karë rohenduhagueichaite.

7. Añomongeta upe rire ko'ã mba'ére.

- Mba'éichapa añeñandu añembosaraipa rire. Mba'érepa.

- Aikũmby porã pe ñembosarái. Mba'érepa.

Jaikuaa haḡua ñane ñe'ẽ retepy

1. Amoñe'ẽ ko'ã jehaipyre.

Ikyrave jagua monda jurúgui.

Pytũ ha ake, ryguasu kurúicha.

Jagua ñehe'yicha ikyre'y.

Ñanihápe aiko, jagua inambi rasóvaicha.

Mbokaja ha mboriahúrenteko aratiri ho'áva.

2. Añomongeta che irũ ndive ko'ã mba'ére.

- Mba'eichagua jehaipyrépa umi ñe'ẽjoaju oĩva pe.

- Oĩnepa ñe'ẽnguéra apytépe ñe'ẽryapu osẽva ñane tĩ térã ñande juru rupi. Mba'ére ere.

3. Aipe'a jehaipyrégui ñe'ẽ ipúva ñane tĩ rupive ha aipehe'ã hekopete.

Péicha:

Mbo – ka - ja

Aikuaave haḡua:

Ñe'ẽ oguerekóva taipu tĩgua taha'e pundie térã pu'ae ombohape pundie jurugua ykereguápe oñemboheko tĩgua haḡua.

4. Amongora ojehai porãmbaitehápe tĩgua rechaukaha.

- Ikyre'yetereri umi jagua oñehe'yiramo.
- Ho'árõ mbokaja ne akã ári upéva ivai.
- Jagua ñehe'yicha ikyre'y umi mita'ì.
- Ne'ira pytu ha akéma, ryguasu kurúicha.

5. Amoñe'ë ñe'ënguéra ha ahechakuaa mba'éichapa ojehai, upéi amyatrõ umi oikotevëva.

- Mborayhu ha kuarahy ñañandu'yre ñande rapy.
-

- Ikarembe, sevo'ì rapéicha.
-

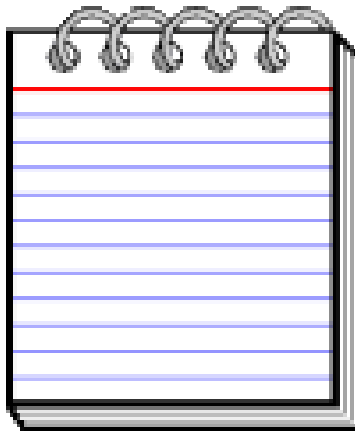
- Kururúicha, typychápe oñemose.
-

6. Amombe'u mba'érepa ahaiva'erã péicha umi ñe'ë.

Jahaikuaa haġua

1. Ahaimíta ñembosarái réra oñeha'áva mbo'ehaópe ha amombe'u mba'épa ha mba'éichapa oñembosarái.

Ahaipa rire, ahechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e.

Jajesareko	Héẽ	Nahániri
- Ambohérapa ñembosarái.		
- Ambohysýipa umi oñeikotevéva.		
- Amombe'u porãpa mba'éichapa oñeha'ã.		
- Hesakã porãpa ñe'ẽjoajukuéra ahaíva.		
- Ahaípa muanduhe tekotevéhápe.		
- Ahaípa tyapu tígua rechaukaha tekotevéhápe.		

Mbo'epy aty II

Che rógape ha che mbo'ehaópe añe'ẽ guaraníme

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haḡua

Ohechauka oñe'ẽnguéro ha'e ohecha porãha térã ohecha vaiha pe omba'emombe'uvahína.

Ñamoñe'ẽkuaa haḡua

Oikũmby ñemongeta ha marandukuéra jehaipyre umi téma ko'áḡaguére.

Ñaikũmbykuaa haḡua ñahendúva

Oikũmby oñeñe'ẽjave umi téma ko'áḡagua ha ymaguare rehe.

Jaikuaa haḡua ñane ñe'ẽ retepy

Oipuru hekopete umi taikuéra guaranimegua, avei muanduhe ha tyapu tĩgua rechaukaha.

Jahaikuaa haḡua

Ombojoapy hekopete iñe'ẽnguéra oikuaauka haḡua hemimo'ã.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajesareko che irũ ndive ta'angakuérare.

2. Añemongeta ko'ã mba'ére:

Ndéve ġuarãpa mba'e ta'anga ohechauka oĩ porãha oikóva ipype.

Umi ojejapóva ta'angápe oĩ vai térãpa nahániri.
Mba'érepa ere.

3. Aty'ípe ñamombe'u mba'emba'épa ñaguenohẽ ko ñemongetágui. Upe rire jajapo mokõi aty guasu ha jahecha umi mba'e ohechaukáva oĩ porã ha oĩ vaíva jajapóva ñande rekoháre.

4. Romoha'anga umi mba'e oñeguenohẽva ko ñemongetágui ha romoĩ mbo'ehao korapýpe.

Aikuaave haġua:

Che katupyry haġua ñe'ějováipe:

- Ajapysaka poráva'erã pe máva oñe'évare.
- Tekotevéhaitépe aña'éva'erã.
- Aikuaánteva'erã añandúva naiméiramo jepe hendive iñe'ẽme.
- Nañe'ehatãiva'erã oñe'ẽ'e aja aikuaa haġua oñe'éva py'apy.
- Hendaitépe añemongu'eva'erã ani ahechauka chepochyha.

Ñamoñe'ẽkuaa haḡua

1. Ajesareko ta'angáre ha añeha'ã aḡuahẽ haḡua mbo'ehaópe.

2. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'épa jahecha ta'angápe.

- Mba'emba'épa agueraháta mbo'ehaópe umi mba'e apytégui oíva yvyra guýpe.

- Amombe'u mba'érepa ha mba'épa ikatu ajapo umi mba'égui.

-----

3. Ajesarekopami rire ahai ko ha amombe'u che irĩnguérape mba'éguipa ikatu oñe'ẽ moñe'ẽrã ñamba'apótava.

4. Amoñe'ë kirirĩhápe.

Mbo'ehaópe

Oġuahẽ temimbo'ekuéra mbo'ehaópe, pukavy ha ñembosaráipe oike korapýpe, upépe oĩ kapi'i hovyũ, yvoty opaichagua ombojeguáva pe tenda.

Ojejuhu iñirũnguéra ndive ha oñepyrũ oñemongeta hikuái, oĩ oguapýva apyka puku ári térã oñembo'ývante. Upéi oñehendu itapu, maymáva oñemoĩ poyvi renondépe ha hatã, ikorasõ mbytete guive opurahéi “Ñane retã purahéi guasu”.

Pe poyvi pytã, morotĩ, hovy torýpe oveve vevuimi, omomaiteivaicha mitãnguérape, upéi mbeguekatu oho ha oike hikuái imbo'ehakotýpe, upépe oguapyjoa apykahaípe ha mbo'ehára oĩva ogyhũhai renondépe omomaitei chupekuéra.

Mitãnguéra oguapy, omaña ha ojesareko, upéi oguenohẽ ikuatiañe'ë, ikuatiahai, haiha, mbogueha ha mbojojaha oñemba'apo haġua. Mbo'ehára omoĩ arange ha oipuru itahai ohai haġua. Vy'apópe oñepyrũ mbo'epy oñemomanduve haġua temimbo'ekuéra.

Carmen Espinoza rembiapokue.

5. Ajapysaka porã mbo'ehára omoñe'ëvo moñe'ërã.

6. Amoĩmba ñe'ë oñeikotevẽva.

* Moñe'ërã oñe'ë _____

* Mba'emba'e omombe'u moñe'ërã _____

* Che mbo'ehao héra ha oguereko _____

7. Amohenda oikohagueichaite moñe'ērāme.

- (.....) Mitānguéra oĩmba rire mbo'ehao kotýpe oñepyrũ omba'apo.
- (.....) Omomaitei poyvípe ha torýpe oveve.
- (.....) Oñepyrũ vy'apópe mbo'epy.
- (.....) Ñembosaráipe oġuahẽ mitānguéra.
- (.....) Oñepyrũ oñemongeta iñirũnguéra ndive.

8. Aheka diáριοpe térã ahendu umi marandukuéra osẽva mbo'ehao rehegua ha ahai.

9. Romombe'u atýpe umi marandukuéra roguerúva.

10. Amoñe'ẽ umi marandu ha amohenda peteĩvape, umi mba'e porã omombe'úva ha ambuépe, umi naiporãmbáiva.

	Mba'e porã	Naiporãmbáiva.
Marandu mbo'ehao rehegua		

11. Ahai umi mba'e amoñe'ẽva'ekuére ha upéi amombe'u che irũnguérape mba'emba'épa ikatu jajapo osẽ porãmbaite haġua ñane rembiapo.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Amoñe'ë ko'ã ñemongeta.

2. Ambohovái porandu.

- Ahendúva térã aikuaápa ko'ã mba'e oñemongetáva rehe umi kuñakaraikuéra.
- Oĩ porã térã oĩ vaípa umi mba'e omombe'úva kuñakaraikuéra.
- Mba'épa oikotevëve umi mitã ikatupyryve haġua.

3. Amoħa'anga mba'ępa che aha'arõ Ministerio de Educación-gui oho porã haġua ñane retã.

4. Amoñe'ẽ ko'ã pe he'ıva.

Kamisa pytã osaingo mbo'ehao korapýpe.

Ejúna ko'ęrõ pyharevete ógape.

Tuka'ękañynte oñembosaraise umi mitã.

Ovetãre omañamba mitãnguera peteĩ mbarakajare oıva okápe.

5. Amongora umi ñe'ẽ oguerekóva tıgua rechaukaha (~).

6. Amongora ojehai porāmbaitéhape tĩgua rechaukaha.

- Mbo'ehaópe ovēta umíva iky'apa.
- Umi mitã oñemongeta kyre'ỹme.
- Ko'ëju jave aĩpytyvõ che angirũpe.

Aikuaave haġua:

- Umi pu'ae tĩguáva ohóramo pundie juruguáva ykére katuetei oguerahava'erã tĩgua rechaukaha.
- Umi pu'ae ohóva pundie tĩguáva ykére noikotevẽi tĩgua rechaukaha pe pundie oguerovámagui hese hyapu tĩgua.
- Tĩgua rechaukaha rupi ikatu ojoavy ñe'ënguéra he'isévape.

8. Ahai jey hekopete umi tĩgua rechaukaha.

- Vy'ápe oġuahe omomaĩtei iñirunguérape.
-

- Ndéve guara pētei añua tuicháva.
-

- Amohu'ama mbo'esry ha ose porambaite chéve.
-

Jaikuaa hağua ñane ñe'ë retepy

1. Ajesareko ta'anga rehe ha ahai peteĩ ñe'ëjovái.

2. Amoñe'ë che rembiapo aty'ípe.

Aikuaave hağua:

Ñe'ëjovái niko ñaiméramo peteĩ térã hetave ñane irũ ndive. Upépe oñe'ëvarã peteĩteĩva omombe'úvo oikuaaukaséva ha ambue ombohová chupe oñeğuahẽ meve peteĩ ñe'ëme.

Katuetei ojegeromandu'ava'erã ñe'ëjovaihápe ko'ã mba'e:

- Oikuaa mokõi térã hetave tapicha upe atýpe.
- Ñomongeta oikova'erã hendaitépe.
- Oĩva'erã katuete peteĩ oisãmbyhýva chupekuéra ñe'ëjovaihápe.

3. Ajesareko ahaiva'ekue rehe ha aguenohë.

- Mba'éguipa añepyrũ añe'ë:

- Mba'emba'épa ha'e upéva rehe.

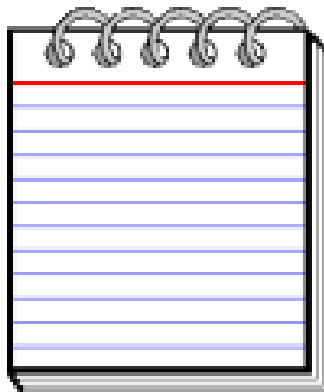

- Mba'éichapa amohu'ã pe amombe'úva.

---

4. Ajesarekojey ahaiva'ekue rehe ha amyatyrõ oimérõ nahesakãporãi pe ahaihaguéicha.

Mbo'epy aty III

Che ningo ahayhu mymbakuéra

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua

He'i mba'épa oĩ porã térã oĩ vai chupe ġuarã umi mba'e ohendúva oikoha ijere rehe ha ambue henda rupi.

Ñamoñe'ėkuaa haġua

Ohechakuaa máva rehetépa oñeñe'ė ha mávarepa avei oñeñe'ėhína umi ñe'ėpotýpe.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

Ohechakuaa máva rehetépa oñeñe'ė ha mávarepa avei oñeñe'ėhína umi ñe'ėpotý ha moñe'ėrãme.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ė retepy

Aipuru hekoitépe umi ñe'ė ojojoguanungáva ijehai térã hyapukuépe áġa katu ojoavýva he'isévape.

Jahaikuaa haġua

Ohechauka, ohai porã rupi, ikatuha oñeikũmby hembiapokue.

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Añomongeta che irünguéra ndive ambohováivo ko'ã porandu:

- Mba'épa jajapova'erã ñañangareko haḡua mymbáre.
- Mba'épa ajapo ajuhúramo umi mymba ho'upa che rembi'u.
- Oĩ porã téräpa oĩ vai jajukaparei umi mymba.
- Mba'épa ikatu jajapo oñondivepa ñañangareko haḡua mymbáre.

2. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëramo peteĩ ñe'ëpoty mbykymi.

Leu ha Leõ

Leu hasy
Hetaiterei ihu'u
Leu ombyasy
Hembe oisu'u
Ou iñirũ
Ogueru tembi'u.

Leu ho'u chipa –pa-pa
Leõ ho'u pakova- va- va
Leu ojahu- hu –hu
Osẽ oguata – ta- ta
Oike tupãópe- pe- pe
upépe oñembo'e- e- e.

Leõ opu'ã- ã- ã
Omonde isapatu- tu-tu
Osẽ oñani- ni- ni
Omuña tapiti-ti-ti
Ojogua pakuri- ri-ri
Ohecha mainumby- mby- mby.

Leu ha Leõ ojohupyty- ty- ty
Ko moñe'ërã- rã- rã
Ko'ápe opa- pa- pa.

Ma. Elvira M. rembiapokue

3. Amoñe'ẽ jey ñe'ẽpoty atýpe ha roñomongeta ko'ã mba'ére.

- Moõpa reimo'ã oiko ko'ã mba'e.

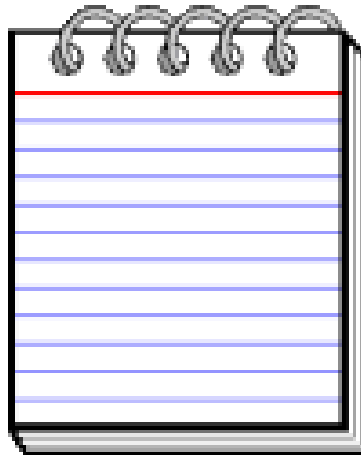
- Yma térãpa ko'ãga oĩve umi mymba ka'aguýpe.
Mba'ére ere.

- Oĩ porã térãpa oĩ vai ojejuka mymbakuéra.
Mba'érepa ere.

- Mba'épa ikatu jajapo anive hağua oiko ko'ã mba'e.

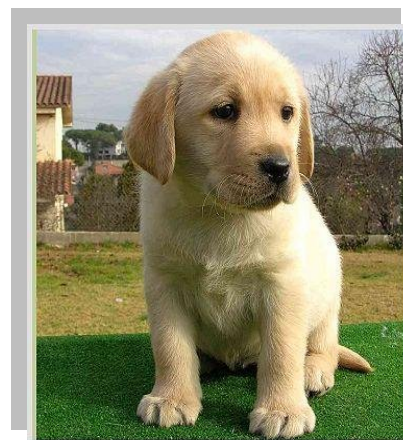

4. Ahai peteĩ haipyvo mbykymi amombe'úvo mba'emba'épa ikatu jajapo ñaňangareko hağua mymbakuérare.

Ñamoñe'ëkuua haḡua

1. Ajesarekomíta ta'angáre.

2. Ambohovái

- Mba'érepa reimo'ã oñe'ëtaha moñe'ërã.
- Mba'eichagua moñe'ërãnepa.
- Mávarepa oñe'ëne moñe'ërãme.

3. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo.

4. Amoñe'ẽ jey kirirĩhápe.

Anguja'i ha ikompái Ñandu

Anguja'i oheka oikóvo hembí'urã, ojuhu sapy'a peteĩ kesu pyahuete mesa ári, oguerokañy ha oho korapýpe ho'u haḡua.

Korapýpe oñeno Mbarakaja ha ohechávo Anguja'ípe opu'ãma voi...oho hapykuéri mbegue katuete. Anguja'i niko añambaraka voi, hesa yképe ohecháma Mbarakajápe... ha pya'éko osẽ oñani oheka iñangirũ Ñandúpe. Ogurosapukái kóicha:

- Pya'éke kompái, cháke mbarakaja.

Ohendu upéva, Ñandu oñemoĩ tapépe ha oñemombóma hi'ári Anguja'i huguái vevéva ohóvo, hapykuerikuéra oñani Mbarakaja ipochyeteréiva.

María E. de Campos

5. Ambohovái ko'ã mba'e ojejeruréva.

- Máva rehetépa oñeñe'ẽ moñe'ērãme.

- Amombe'u mávarepa avei oñeñe'ēhína.

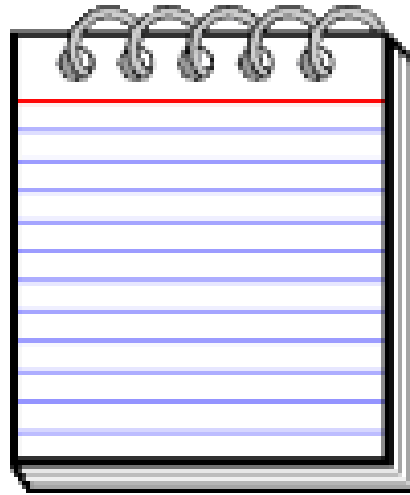

---

6. Ajapo haipyvo amombe'uhápe mba'eichaitépa ha'e pe máva rehetéva oñeñe'ēva moñe'ērãme.

7. Ahai mba'épa ojapo pe máva rehe oñeñe'ëva moñe'erãme.

8. Aty guasúpe ñaha'ãnga ñamoñe'ëva'ekue. Upevarã jahecháta:

- Mávapepa oñeha'ãta.
- Ñamba'apo jey ñemoha'ãnga osẽporã haɣua.
- Ñañeha'ã, ñamoporãve haɣua ñane rembiapo.

9. Ahai peteĩ mombe'u mbykymi pe máva oñeñe'ëva rehe.

Ñaikũbykuaa haġua ñahendúva

1. Ahendu mbo'ehára omoñe'ẽvo ñe'ẽpoty.

Panambi Vera

Panambi che raperãme
resẽva rejeroky
nde pópe kuarahy'ãme
tamora'e añeñoty.

Nde rera oikóva ku eíra saitéicha che ahy'okuápe
ha omboasukáva chéve amboy'úvo che resay,
ku ñuatĩndy rupi, ñu, ka'aguýre, nemoñahápe
iku'ipáva anga che pópe huguy syry.

Reguejy haġua che pópe
aikóva anga romuña
ha torýpe, torypápe
che áripi rehasa.

Panambi, ndeichagua Tupã rymba piko ku oime iporáva,
resẽ yvytúndie che yvotytyre nde sarakí,
remimbivérõ ko che resápe remimbipáva
tove mba'éna nde rapykuéri tañehundi.

Manuel Ortiz Guerrero

2. Ambohovái porandu.

- Máva rehepa oñe'ẽ ko ñe'ẽpoty.

- Mba'emba'épa oje'e hese.

- Máva rehepa avei oñe'ẽ.

-----

3. Ajesareko máva rehepa oñeñe'ẽve pe ñe'ẽpotýpe. Ahai upéva réra.

-----

4. Ha'e mavamáva rehepa oñeñe'ẽ avei pe jehaipyrépe. Ahai ko'ápe umíva:

-----

5. Amoha'anga máva rehetépa oñe'ẽ.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ëmi umi he'iva mitānguéra.

Ana emañamína
pe pykasúre.

Amombóta chupe
pororo ho'u haġua.
Sa'ingo hikuái.

Néi. Eñantendéke
ouvéma ha
oñembojáma katu nde
pytáre.

Pe'úkena hetaiterei
oĩ. E'a hi'ã chéve ikua
che kuatia'áta

Ne kuã katu hi'ã
chéve ho'útama.
Mba'épa ejapóne
oupáramo ndéve
pykasukuéra.

Oupaitéma
katu. Chemo
pirĩmba

Ha'evoi
ndéve kuri

2. Ahai umi ñe'ẽ ojehaiguyva'ekuére ha amombe'u oĩpa ñe'ẽ ijehaipé ojojoguáva ha ojavýva he'isévape.

3. Amoĩmba ko'ã ñe'ẽjoaju aipurúvo umi ñe'ẽ opyta porávétava hese.

- Umi mitãnguéra okarupa rire oho -----.
(okẽ- oke)

- Ana rãĩ ----- ha upévare ho'úta -----.
(ikua- iku'a- ikuã) (Poha- pohã)

4. Ambohovaimíta.

- Mba'érepa ahai umi ñe'ẽ oikotevêhápe ñe'ẽjoaju.

- Mba'épa he'ise umi ñe'ẽ ndahairiva'ekue.

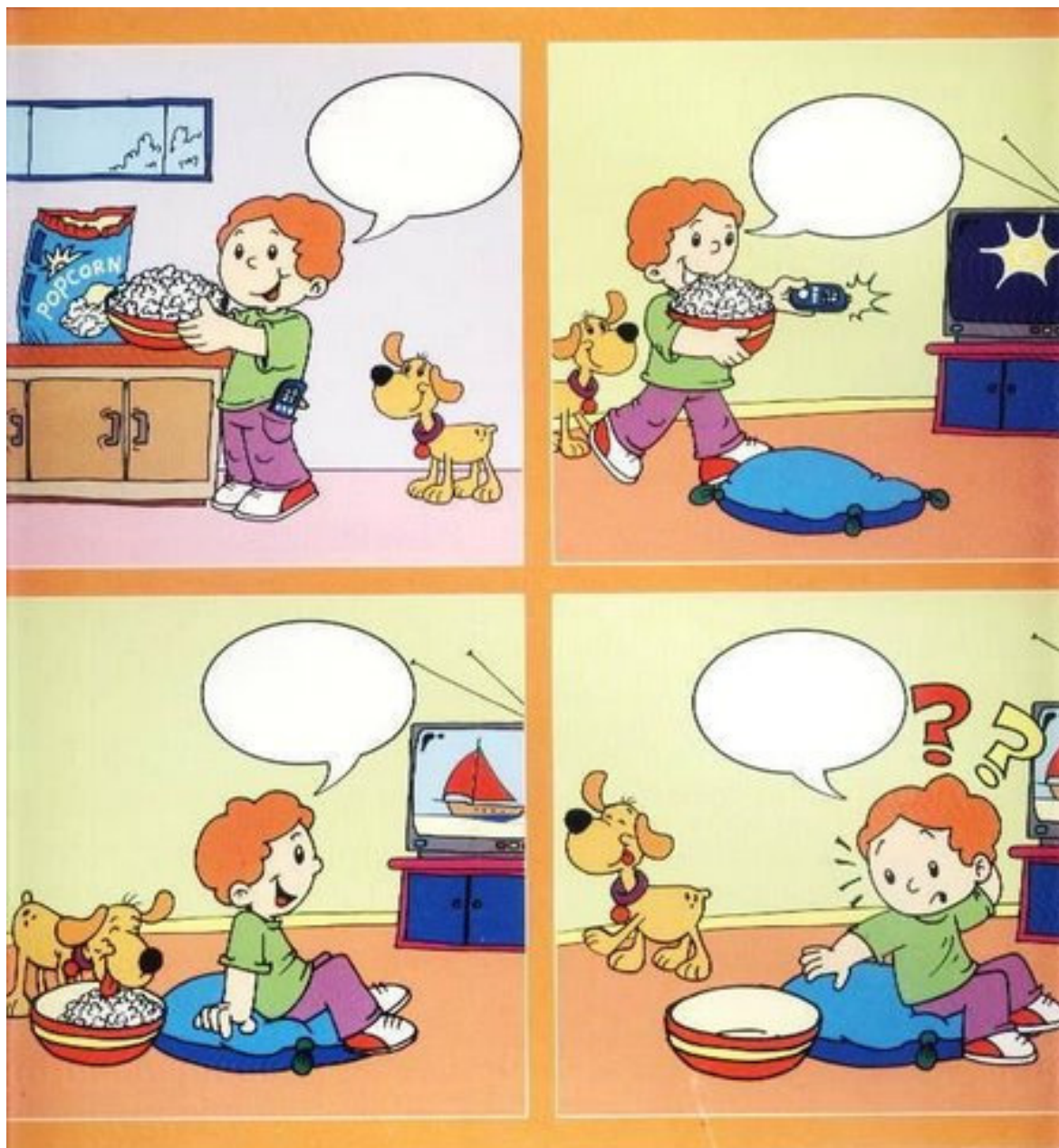

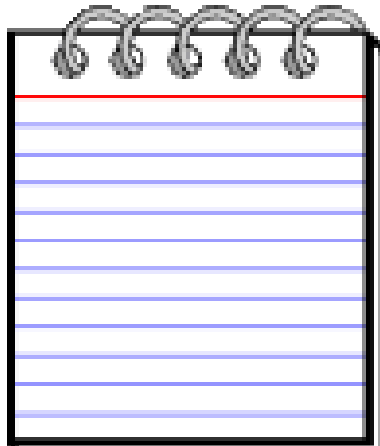
Ñamoñe'ëkuua haġua

1. Ajesareko ta'angáre.

2. Ahaimíta mba'épa oiméne he'i pe mitã.

3. Ahaipa rire ajesareko che rembiapóre ajapópa ko'ã mba'e

	Héë	Nahániri
Aipurúpa ñe'ë hendápe.		
Hesakãpa chéve ñe'ë aipurúva.		
Ohaikuévo hesakã porã he'íva upe ha'éva.		
Aipurúpa morféma ñe'ë osëvéva ñane tĩ rupi aikotevéva.		
Aipurúpa ñe'ë ojojoguanungáva ijehaípe.		
Aikuaa porãpa mba'épa ahaíta		

Mbo'epy aty IV

Che távape oñeñe'ẽmeme guaraníme

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua	Oikũmby mba'etépa he'isehína pe ohendúvape, umi ñe'ẽ ikatúva he'ise mokõi térã hetave mba'e guaraníme.
Ñamoñe'ẽkuaa haġua	Oikũmby mba'etépa he'isehína umi ñe'ẽguaraníme ikatúva he'ise heta mba'e.
Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	He'i ha'e oikũmbyhaguéicha ohendu térã omoñe'ẽva'ekue.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy	Oipuru umi ñe'ẽ ohechaukáva mba'e oje'éva'ekue térã ne'irãgueteri oje'e.
Jahaikuaa haġua	Omombe'u jey ohaikuévo mombe'urã, morangu, mombe'ugua'u ha parábola omoñe'ẽva térã ohendúva.

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Ajesareko ta'anga rehe ha amoñe'ẽ pype oje'éva:

1. Mitäkuña'i ha mitä'ikuéra jaguereko DERECHO ñehekombo'ehaópe upévore jaju mbo'ehaópe.

2. Mba'e oiko umi mitānguéra ndouiva mbo'ehaópegui.

3. Upéicharõ, noñemomba'ei umi iderécho. Hogayguakuéra ha ñande Estado ombohapeva'erã ojejapo haḡua upe iderécho.

4. Ha mba'e DEBER piko jaguereko.

5. Ñande ñañemoaranduva'erã ha jajapo umi oje'éva guive ñandéve jaiko porã haḡua ofõndive

6. Upéva piko he'ise ñaipytyvõva'erãha tembiapo ogapypeguápe.

7. Upéichaite, ha avei he'ise ñanderory ha ñaipytyvõva'erãha ñande rapichakuérape.

2. Amombe'umi mba'épa aikũmby moñe'ẽrã mbykymígui.

- Mba'emba'érepa oñemongeta umi mitã.

- Mba'épa umi mba'e amoñe'ẽva'ekuégui oiko che rógape ha mbo'ehaópe.

---

3. Añemomandu'a ha ahai mba'épa pe Estado ombohpeva'erã ojejapo haġua ñande derecho.

4. Amoha'anga umi ñande derecho ha deber jaguerekóva oho porãve haġua ñane retã.

5. Amombe'u ta'angakuéra ajapova'ekue oikũmby haġua che irũnguéra. Upevarã che irũnguéra ojesarekóta ko'ã mba'ére:

	Héẽ	Nahániri
Oipurúpa ñe'ẽ hendápe.		
Hesakāpa chupe pe ñe'ẽ oipurúva.		
Oñe'ẽnguévopa oñehendu he'íva hesakā porã rupi.		
Oipurúpa morféma ñe'ẽ osévéva ñane tĩ rupi oikotevéva.		
Oñe'ẽ pya'etereípa.		
Oikuaa porāpa mba'épa he'íta.		
Ndokyhyjéi oñe'ẽ haġua.		
Ombohysýi porã umi mba'e he'íva.		

Ñamoñe'ẽkuua haḡua

1. Amoñe'ẽ aty'ipe.

Pe derecho alimentaci3n rehegua he'ise maym3va tekove oguerekoha der3cho okar3vo ha omongar3vo hogaygu3pe dignidad reheve, up3vare ha'e peteĩ Derecho Humano, ñande ha'3gui tekove jaguereko derecho jahupyty haḡua tembi'u, upe oñeikotev3va, ipor3va ha op3ichagua ñande rete oikotev3va hes3i haḡua. Maym3va jaik3va guive peteĩ sociedadpe tekotev3 ñañeha'3 toñemomba'e ko der3cho alimentaci3n rehegua ñande rupytyva opavav3pe. S3mbyhyharaku3ra oñeha'3va'er3 avei ani haḡua avave oik3va it3va t3r3 het3me ohasa ñembyahy. Ñane Constituci3n Nacionalpe ningo he'i: Art.6 "Estado ohechakuaava'er3 pe teko por3ve...Art.46 Maym3va oik3va ñane ret3me ningo peteĩchante oguereko derecho ha dignidad. Naipor3i oñemboyke avav3pe...Art.68 Estado oñangarek3ta ha omotenond3ta tes3i rehe ñeñangareko, up3va ningo maym3va derecho fundamental... (pe jekaru por3 ojogueraha tes3i ndive).

2. Amongora pe tai ombohov3i por3va ñe'3joaju.

- **Mba'e art3culope oñeñe'ẽ fundamentalre.**

- a. Art.6
- ã. Art. 68
- ch. Art. 46

- **M3vapa oñangarekova'er3 teko por3re.**

- a. Mbo'ehao
- ã. Gobernaci3n
- ch. Estado

3. Ahaimíta mba'épa he'iséne umi ñe'ẽjoajúpe.

- Maymáva oikóva ñane retãme oguerekova'erã derécho ha dignidad.

- Derecho humano.

- Mba'emba'épa he'i umi derecho humanokuéra jaguerekova'erãha.

-----

4. Amoñe'ẽ aty'ípe ko'ã ficha.

Ko'ápe ñanerendu hikuái ha roñemotenonde.

Ko'ápe mitãnguéra rogayguakuéra
oñangarekova'erã ore rehe.

Ko'ápe jakaru porã ha jay'u y potĩ.

Ko'ápe, ñanderasýramo jaguereko hospital ha centro
de salud oñeñangareko porãiterehápe ñande rehe.

5. Aheka peteĩ ficha ha amoha'anga he'iséva pype.**6. Aty guasúpe romoha'anga roikũmbyva'ekue.**

Ñaikũbykuaa haġua ñahendúva

1. Ahendu mbo'ehára omoñe'ẽvo ñe'ẽpoty. Guarani ñane ñe'ẽ

Guarani ñane ñe'ẽ
He'ẽte ha iñarandúva
Mborayhu pype ipotyva
Guarani ñe'ẽrory.
Mbo'ehára reheáente
Ko yvy ojeguavéta
Ikatúgui mitãnguéra
Iñe'ẽme iñarandu.

Kyre'yme che irũnguéra
Yvoty ryakuã poráicha
Ko tetãre ñamysáita
Ymaitéva ijokopy.
Arete ñongatupýpe
Itaju oikoñemíva
Pe ñe'ẽ jarohoryva
Tojegua tojeguaave.

Néike, néike mitãnguéra
Jaipuru ñane mba'éva
Ko ñe'ẽ he'ẽtevéva
Ñane kũre taipoty,
Castellano ykeretéma
Guarani ñambopoty.

Jorge Antonio Amarilla

2. Ahendupa rire ambohováí ko'ã porandu.

- Mba'égui oñe'ẽ ñe'ẽpoty.

- Mba'ére he'i ñandéve péicha.

- Ma'ẽrã ñambopotyva'erã guarani.

-Castellano ykeretémapa oĩ ko'áġa guarani. Mba'érepa ere.

- Ndéve ġuarãpa oĩ porã oñembo'e mbo'ehaópe ambue ñe'ẽ.

---

3. Aiporavo ñe'ẽnguéra ombohováí porãvéva umi ñe'ẽjoaju peteĩteĩvape ha amongurusu iguýpe.

	ñe'ẽ	arandu	kyre'ỹ	amysái	oikoñemíva
Ava térã mymba ipya'éva hembiapópe ha opa mba'épe.					
Mba'e mosãrambi tenda tuichakue javeve.					
Térã opáichagua oñehenói haġua yvypóra, mymbakuéra mba'ekuéra, temiandu ha opa mba'e oikóva térã ojejapóva.					
Mba'e ojejapóva térã oje'éva kañyhápe ýramo mbeguekatumi ani haġua ojekuaa.					
Mba'ekuaa, tekokuua.					

4. Anohẽ ñe'ẽpotýgui umi ñe'ẽ hetave mba'e he'iséva.

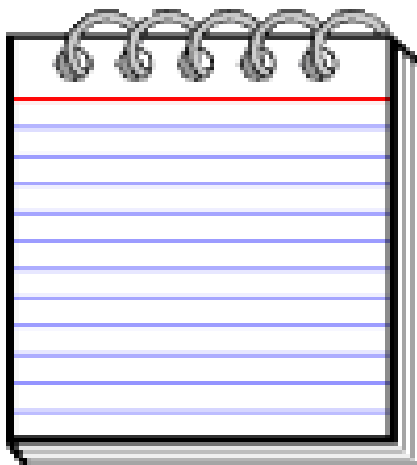

5. Aheka Léi Guasúpe, artículo oĩva guive oñe'ẽva ñane ñe'ẽre.

6. Añembyaty che irũnguéra ndive ha añomongeta ko'ã mba'ére.

7. Amoñe'ẽ jey aty'ipe umi artículo ha rohecha mba'épa ikatu rojapo romombareteve haña mokõivéva ñe'ẽ.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Ajesareko mba'épa ojapo umi oĩva ta'angápe.

2. Ahai mbykymi umi mba'e ahecháva rehe.

Aikuaave haġua:

Umi ñe'ë omoirüva terópe héra teroja.
Techapyrã: Ka'ay hakueteréiva.

3. Amoñe'ë ha ajesareko umi ñe'ë ojehaiguývare.

- Umi karai ho'u ka'ay heteréiva.
- Michĩma ñande terere, pya'éna eho egueruve.
- Maymáva oĩva guive ñane retãme ohayhu ambue ñe'ë.

4. Ahai ambue teroja umi ñe'ëjoajúpe ojehaiguyva'ekuére.

5. Ajapo aty'ípe ñomongeta mbykymi aipuruhápe terojakuéra.

Jahaikuaa haġua

1. Aty'ípe ñañomongeta moñe'ërãre ñamba'apova'ekuére ha jahecha mba'épa ikatu jajapo oguata haġua oñondive mokõivéva ñane ñe'ë.

2. Ahai ko'ápe mba'épa ikatu jajapo oho haġua ojyokére ñane ñe'emokõivéva.

3. Ahaipa rire, mbo'ehára ohechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

		
Aipuru porã taikuéra.		
Ahaípa muanduhe tekotevêhápe.		
Ahaípa teroja tekotevêhápe.		
Ambojoajúpa umi morféma tekotevêháicha.		

Mbo'epy aty V

Che mbo'ehaópe oñeñe'ẽmeme guaraníme

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua	Omombe'u hembiaapo hogapype ha imbo'ehaópe.
Ñamoñe'ẽkuaa haġua	Ohecha ñe'ẽporã haihára oipuruva'ekue: personificacion, metáfora, sinestesia, repetición, imágenes sensoriales.
Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	He'i mba'épa avei ikatu he'ise umi ñe'ẽ.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy	Oipuru hekópe umi ñe'ẽ oporombohérava.
Jahaikuaa haġua	Ohai omombe'úvo mba'épa ojapo imbo'ehao ha iñirũnguéra ndive.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Añomongeta che irũ ndive mba'épa che rembiapo ógape.

2. Amoha'anga kuationa guasúpe umi rojapóva ha romombe'u ore irũnguérage.

3. Ambue aty omombe'úta mba'e tembiapópa ojapo mbo'ehaópe.

4. Roñombyaty ha roñomongeta mba'emba'épa ikatu rojapo ore rógage ha mbo'ehaópe. Avei ro'e mba'érepa.

5. Romoha'anga ha romboja mbo'ehakoty ryepýpe

Ñamoñe'ëkuua haḡua

1. Ajesareko ta'angakuérare.

2. Aheka sopa de letras apytépe ko'ã mba'e:

- Máva rehepa oñe'ëta moñe'ërã.
- Mba'emba'épa oje'e hese.

r	u	'	y	o	m	a	o
mb	p	s	v	o	s	k	mb
o	o	ỹ	a	t	p	a	o
r	r	'	t	e	s	t	'
a	ng	ã	e	r	v	u	e
y	m	e	n	h	u	p	e
h	k	y	v	y	a	y	m
u	a	r	a	nd	u	r	a
y	a	t	h	o	r	y	a

3. Ahai umi ñe'ë aguenohëva'ekue.

---

4. Amoñe'ë kirirĩhápe.

Che mbo'ehára

Mitã ñaimehaguéicha py'a marangatúpe
Ñane mbo'eharakuéra jaropuraheimi.
Ñe'ëhovy satíva taipu ñande jurúpe
Ha yvoty morotícha hapépe ñamoĩ.

Ñane mbo'eharakuéra, maestra ñahenóiva,
oikóva sy ha túva rekoviáma opyta.
Ñane ñe'ã kuágui joheipyre heñóiva
Mborayhu hechapyrã chupekuéra guarã.

Tapépe jahecháva hoky ha hendypúva,
Ñanerenonderãme po'a ha arandu;
Mbo'ehárante omoíva, mbo'ehárante
oñopúva
Ko'ëre ñane akãgui oikóva ohavi'ũ.

Ko'ërõ ñaġuahëvoma upe po'a ru'ãme
Aníke tesaráipe mbo'ehára jaheja;
Jepe mombyryvérõ toikove ñane akãme
Ku mainumby hovýicha tojora mandu'a.

Darío Gómez Serrato

5. Ambohováí.

- Mba'épa reñandu remoñe'ëmba rire ñe'ëpoty.

- Ko'ágaite pevépa ojeguerohory téräpa nahániri mbo'eharakuérape. Mba'ére ere.

-----

6. Amoñe'ëjey ñe'ëpoty ha amoimba ko'ã ñe'ëjoaju..

- Ojepuraheimíta .....oĩva guive.....

- Taipu ñande jurúpe .....

- Chupekuéra ġuarã heñói.....

- Mbo'ehára aníke jaheja .....

- Toikove ..... ha toroja mandu'a .....

7. Aguenohë ñe'ëpotýgui ko'ã mba'e:

- Vérsio oje'ehápe mymbakuéra ikatuha ojapo personakuéra rembiapónte:

- Vérsio ñanemoñandukáva mba'e ñahendúva:

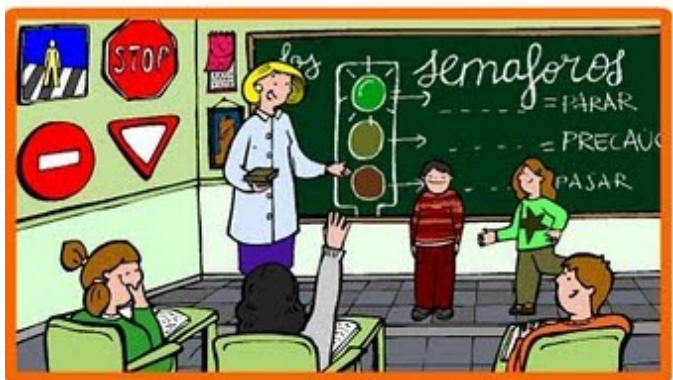
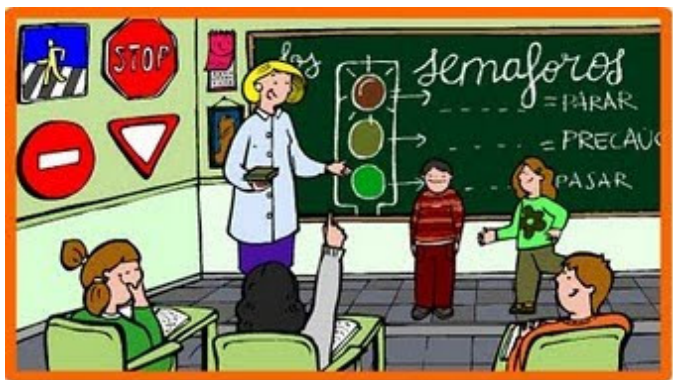
- Vérsio ñanemoñandukáva mba'e jahecháva:

-----

8. Ahechaukua che rembiapo che irünguérape ha upéi mbo'ehárape. Amyatyrõ oimérõ tekotevë ha'ekuéra he'iháicha.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajesareko ta'angakuéra rehe ha aheka mba'épepa ajoavy hikuái.

2. Ahai umi mba'e ajuhúva ojoavyhápe.

-----

3. Ajesareko jey pe ogykehaíre oíva ta'angápe rehe.

4. Añemongeta che irũ ndive ko'ã mba'ére.
- Mba'épa he'iséne:

Parar

Precaución

Pasar

- Mba'éicha ikatu ja'e guaraníme umi ñe'ë.

Parar

Precaución

Pasar

5. Ahai ko'ã ñe'ëme he'isejojáva.

-----

6. Ajapo ñoha'ãnga aty guasúpe rohechaukahápe mba'éichapa jaipuruva'erã umi ñe'ë semáforo rehegua.

	Héë	Nahániri
Oipurúpa ñe'ë hendápe.		
Hesakāpa chupe pe ñe'ë oipurúva.		
Oñe'ënguévopa hesakā ha oñehendu porã he'íva.		
Oñe'ë hekópe porã		
Oikuaa porãpa mba'épa he'ítava.		
Ndokyhyjéi oñe'ë haġua.		
Ombohysýi porãpa umi mba'e he'íva.		

Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy

1. Amoñe'ẽmíta ko ñe'ẽpoty pehẽngue ohaiva'ekue Darío Gómez Serrato.

Tapépe jahecháva hoky ha hendypúva,
Ñanerenonderãme po'a ha arandu;
Mbo'ehárante omoíva, mbo'ehárante oñopúva
Ko'ẽre ñane akãgui oikóva ohavi'ũ.

Ko'ẽrõ ñaġuahêvoma upe po'a ru'ãme
Aníke tesaráipe mbo'ehára jahecha;
Jepe mombryvérõ toikove ñane akãme
Ku mainumby hovýicha tojora mandu'a.

2. Amohenda umi ñe'ẽ ajuhúva ñe'ẽpoty pehẽnguépe kóicha:

Tero	Ñe'ẽteja	Teroja

3. Ahai

- Mba'érepa umi ñe'ẽ chéverõ ġuarãhína tero:

- Mba'érepa umi ñe'ẽ chéverõ ġuarã ñe'ẽteja:

- Mba'érepa umi ñe'ẽ chéverõ ġuarã teroja:

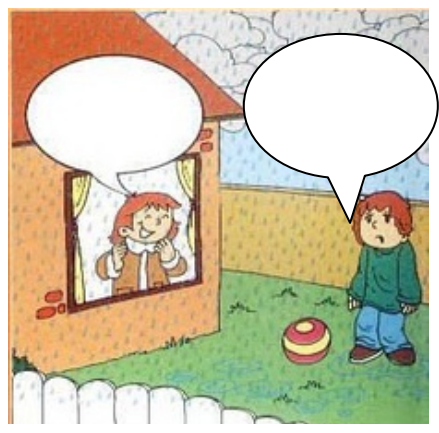
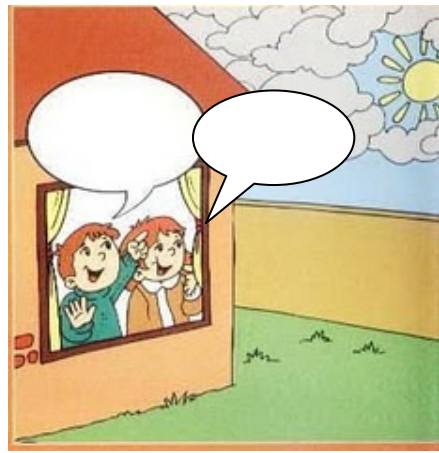
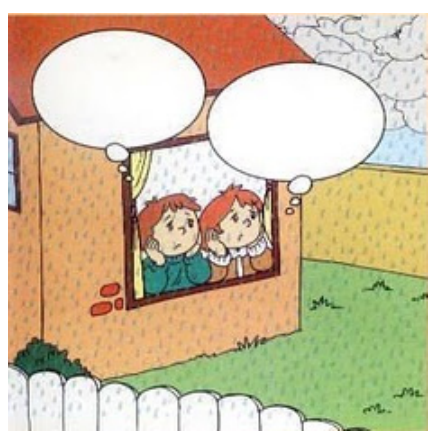
Aikuaave haġua:

Ñe'ẽ oporombohérava:
ko'áva apytépe oĩ tero, teroja,
terarãngue avei ñe'ẽteja.
Ko'ã ñe'ẽ ikatu ombohéra,
omombe'u mba'eichaitépa ava
térã mymba reko, omyengovia
tero ha avei omombe'u
mba'eichaitépa oiko ojejapo
opa mba'e.

4. Ajapopa rire, amoñe'ẽ che rembiapo aty guasúpe.

Jahaikuaa haġua

1. Ajesareko ta'angäre ha ahai mba'érepa oñe'ëne umi mitä.

Aikuaave haġua:

Ikatu avei oñemoġuahẽ mombe'urã ta'anga'i rupive. Umi mitã térã karai, kuñakarai ha mba'e ojekuaáva pype oñe'ẽ oñondive ha oikuaauka oñandúva ha oja póva. Oñe'ẽ jave oñondive hikuái, ojeipuru kóichagua ta'anga:

- Ha katu oikuaaukárõ iñakãmente oĩva, ojeipuru koichagua:

2. Ahai che irũ ndive peteĩ mombe'urã mbykymi ajesareko jeývo ta'angáre.

3. Amongora mombe'urã ryepýpe umi ñe'ẽ oporombohérava ajuhúva guive.

4. Amombe'u che irũnguérape mba'érepa amongora umi ñe'ẽ.

5. Amongurusu ajapópa térã nahániri ko'ã mba'e:

	Héẽ	Nahániri
Aporandu oĩramo mba'e nahesãkáiva chéve. Amba'apo atýpe.		
Ahendu che irũme.		
Aipuru ñe'ẽ pyahu añemongeta térã ahai jave.		
Amombe'u che rogayguápe aikuaa pyahúva.		

Mbo'epy aty VI

Che aguerohory oñe'ẽva guivẽpe guaraníme

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua

Omohenda porã pe he'iva ohechakuaa rupi máva ndivépa oñe'ẽhína ha mba'eichahápepa oñe'ẽhína hendive.

Ñamoñe'ẽkuaa haġua

Ombojoaju ha ombojoavy umi mba'e ojuhúva jehaipyrépe umi mba'e rehe ha'e ohechakuaáva oikoha ijere rehe.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

Ombojoavy ha ombojojakuaa umi mba'e oikóva ohendúvape umi mba'e ndive ha'e ohechakuaáva oikoha ijere rehe.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy

Oipuru hekoitépe umi signokuéra oipytyvõtava chupe omyesakãve haġua hemimombe'u.

Jahaikuaa haġua

Oipuru signokuéra oipytyvõva omoñe'ẽvape oikũmby haġua ijehaipyre.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajesareko ko'ã ta'angáre.

2. Ambohovái.

- Mba'eichagua jerokýpa umi jahecháva ta'angápe.
- Ojojoguápa térã nahániri.
- Ojoavýramo emombe'umi mba'érepa.
- Umi jerokýpe jahechávape ta'angápe oĩ oñemongetáva.

3. Amoñe'ë kirirĩhápe.

Karia'y: Ajupi un cerro alto
atopa peteĩ carreta, amendase
nderehe Julieta por amor a la
camiseta

Kuñataĩ: Ejupi un cerro alto
pitomínte la retopáva, che piko
che tarovaité amenda haġua
nderehe.

Karia'y: En la esquina de mi huerto
tengo una planta de kumanda,
amendáne nderehe pero eikuaáke,
che kuimba'e ha amanda.

Kuñataĩ: En la esquina de mi
huerto, no crece ni un clavel,
namendaichéne nderehe,
tuja chusko ha argel.

Karia'y: Aguata por la espesura,
Ha osé chéve rival, flor de arriero
molde úra ha upévare piko che
kambia.

Kuñataĩ: Ajupi en un kachape
ha atopa la che rival, pévante
piko la ejuhúva ġuaiġui ka'u
karape.

4. Amba'apo che irũ ndive amoĩmba haġua ñe'ë oikotevẽva oĩmba haġua ñe'ëjoajukuera.

- Oñemongeta moñe'ërãme .....
- Amombe'u máva ndive añemongeta péicha.....
- Añeteguápa térã japu jaipuruhápe umi ñemongeta.....
- Amombe'u moõpa añemongeta péicha.....

5. Ahai mbykymi mba'éichapa añemongeta.

Che mbo'ehaópe mbo'ehára ndive.

Che rógape , che primokuera ndive.

Añembosaráivo che irũnguera ndive.

6. Ahechauka ha amombe'u ajapova'ekue che irũnguerape.

Ñamoñe'ẽkuaa haḡua

1. Añemongeta ko'ã mba'ére.

- Mba'ére vaichapa ndéve oñe'ẽta moñe'ẽrã. Mba'érepa ere.
- Mba'eichagua moñe'ẽrãnepa kóva.

2. Ahendu mbo'ehára omoñe'ẽvo.

Pa'i Sume

Omombe'u umi ñande ypykuéra ymaite ndaje oikova'ekue ijapytepekuéra peteĩ pa'i, karia'y yvate ha hendyva pukúva, héra Pa'i Sume. Ha'e ouva'ekue mombyrýgui ha hendive ou avei ambue pa'ikuéra oipytyvõva chupe omyasãi haḡua opa rupi Ñandejára ñe'ẽ.

Ombo'e avei heta mba'e porã umi ñande ypykuérape, umíva apytépe: ka'a jepuru hekópe, pirakutu ha mymbajuka rehegua, yvakuéra ñemono'õ, mymba ñemongakuaa ha avei mandi'o ha avati ñemity rehegua.

3. Amoñe'ẽ jey ha amba'apo ko'ã mba'ére.

4. Aty'ípe ambohovái porandu.

- Máva rehepa oñe'ë moñe'ërãme.

- Mba'épa he'i hese.

- Ko'ağaite pevépa ojejapo umi mba'e.

---

5. Ahai ko'ã mba'ére:

- Mba'emba'épepa ojojogua ha ojoavy umi mba'e ojejpóva moñe'ërãme ha che távape.

6. Ajapo moñe'ërã mbykymi.

- Ahai umi mba'e ojejapóva ko'ağaite peve ha mba'éichapa ojejapo.

7. Ahechauka che rembiapo che irũnguérape ha upéi mbo'ehárape. Amyatyrõ oimérõ tekotevẽ ha'ekuéra he'iháicha.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Amombe'u che irũnguérape umi marandu ahendu térã ahecháva ko'ã mba'ére oñe'ẽva.

- Mba'éichapa ñamopotĩva'erã ñande róga.
- Mba'ére jajapova'erã umi mba'e.

2 . Amoñe'ẽmíta kirirĩhaitépe.

Oñemopotĩta táva

Mitãnguéra mbo'esyry pohapegua oñepyrũta omopotĩ itáva.

Mitãnguéra 5 mbo'esyry pegua Mbo'ehao 254gua, oñepyrũta omopotĩ hekoha áġa jasyapy oike guive opa peve ary.

Ko tembiapo rupive oĩta tesãi ha ñopytyvõ guasu.

Péicha oñemohendáta tembiaporã:

Ojejapóta yty ryrurã.

Oñemopotĩta mbo'ehao jere.

Oñeñotýta yvyra ra'y ha yvoty.

Oñembyatýta yty ha oñemopotĩta tape Municipalidad ha mitãnguéra oñomoirũta tembiapópe isy ha ituvakuéra ndive.

3. Ambohováí porandu.

- Mba'e rehe oñe'ẽ moñe'ẽrã.
-

- Mba'eichagua moñe'ẽrãpa .
-

- Mba'épa he'iséne ñandéve.

- Upépentepa oiko ko'ã mba'e.

-----

4. Ahai.

- Mba'emba'épa ajapova'erã anive haɣua iky'a ñande táva.

- Aikuaárõ oikoha umi omba'apóva itávare omombe'uháicha moñe'ěrãme, ahai ko'ápe.

5. Amoñe'ẽ ha ahechauka che irũnguérape moñe'ěrã ahaiva'ekue.

	Héẽ	Nahániri
Aipytyvõ che irũnguérape.		
Ajapysaka oñe'ẽva rehe.		
Ajapo tembiapo oje'eháicha.		

Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy

1. Amoñe'ẽmíta jehaipyre pehẽngue mbykymi.

Oñangareko hese. Hi'apa ha ombopiru ha'yingue ha oñotỹ hetavéma oparupirei, ha ipahápe ojepurúma ha'yingue opaichagua tembi'urã.

Ojoguaitereire hembirekorãnguemo'ãme, ombohéra "Avati", péicha héra ko yva porãite isarambiva ñande kogatýre, heñói rei ha hi'a pya'éva, ha jaipurúva ko'áġaite peve, hi'aju ha hi'aju'ýre, opaichagua tembi'u héva jajapo haġua.

2. Ahesa'ỹijomíta ko'ã ñe'ẽjehaipyrepegua ha ahechakuaa mba'eicharãpa ojepuru paréntesis.

Ojoguaitereire
hembirekorãnguemo'ãme, ombohéra
"Avati" (péicha héra)

Aikuaave haġua:

Umi paréntesis ojepuru oñemyesakã porãve haġua pe oje'éva.

3. Ahesa'ỹijomi ko'áġa ko ñe'ẽjehaipyrepegua ha ahecha mba'eicharãpa ojepuru pe comilla.

Upévare oje'e chupe "Avati",
péichante voi ojekuaa opa rupi,
oguerekórõ jepe héra tee.

Aikuaave haġua:

Comilla avei ojepuru ohechauka porã haġua peteĩ ñe'ẽ ha ojesareko porã haġua upéva rehe.

4. Amoñe'ẽmíta ko marandu mbykymi, ani hağua cheresarái.

Ha'e comilla ojepuru ojehechauka hağua ñe'ẽ ndaha'éiva guarani mba'etee ha ndojehaíriva guarani mba'eramoguáicha. Comilla rupi ojehechauka ndaha'ei gueteriha ñe'ẽ guaraniete.

Ojepuru avei ojehechauka hağua mba'e he'íva'ekue ambue tekove, ndaha'ei pe ohaivahína akãgui osëva ha oje'eha upévape "cita textual".

5. Amoñe'ẽmba rire mba'éichapa ikatu aipuru comilla, aheka umi moñe'ërãme ha ahai ko'ápe.

6. Amombe'u che irünguérape mba'épa ajuhu ha mba'éichapa ojepuru pe comilla.

Jahaikuaa haġua

1. Amoñe'ëmíta ko'ã tavaygua gueroviapy.

Ere, reipota'yre, máva oi'yva réra.
Ha'e imandu'a nde rehe.

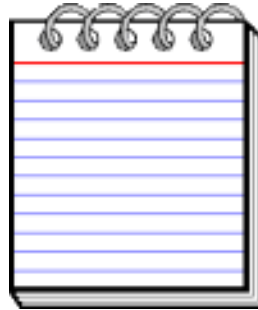
Ne nambi nde akatúagua hakúramo: oĩ
máva oñe'ë térã imandu'a porãva nde
rehe.

Emboy'úramo y hembýva ambue
hoy'uva'ekuégui, reikuaáta mba'e
iñongatupy (mborayhu rehegua).

Rehechárõ ováramo peteĩ mbyja,
ereva'erã "Ñandejára tanesãmyhy"
nde po'a haġua, ha ejerureva'erã
mbohapy Ñandejára remime'ë.

2. Ajesareko porã umi moñe'ërãre oĩva pe ha ahai mba'e funciónpa oguereko umi signokuéra ipýpe.

3. Ahai tavaygua gueroviapy ahendúva guive térã aikuaáva voi ha upeva'erã aipuru hekopete signokuéra.

	Héë	Nahániri
Aipuru paréntesis oimérõ amyesakã porãseve pe ha'éva.		
Aipuru comilla oimérõ aipuru ñe'ë ndaha'éiva che mba'eteéva.		
Aipuru porã taikuéra.		
Ahaípa muanduhe tekotevêhápe.		

Mbo'epy aty VII

Heta mba'e porã oñembohasa ñandéve guarani rupive

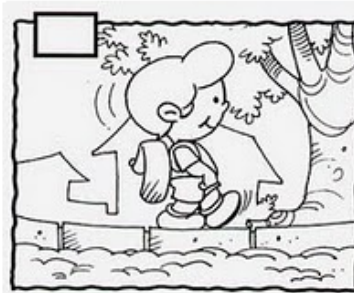
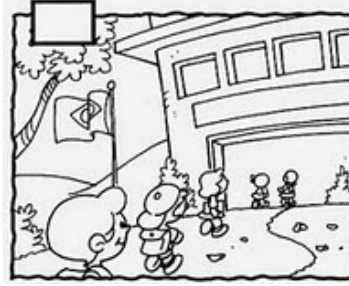
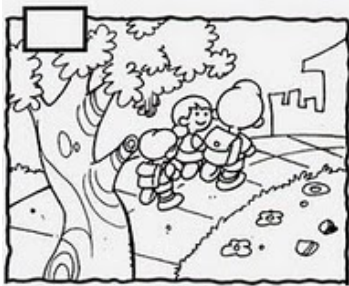

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua	Ombojoaju hemimo'ã oñe'ẽnguéro: omoñepyrũ, ombohete ha omohu'ã pe mba'e he'íva mbykýramo jepe.
Ñamoñe'ėkuaa haġua	Ohechakuaa jehaipyrépe umi mba'e haihára he'íva oikovaramoguáicha ha umi he'íva ha'e oimo'ãháicha.
Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	Oñandu mba'eporã ha mba'evai ojekuaaukáva tekstokuéra ohendúvape.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy	Oipuru porã umi ñe'ẽ ohechaukáva máva, moġpa ha araka'épa oiko pe ñe'ẽme he'íva.
Jahaikuaa haġua	Ohechakuaa ohaikuéro: *oipuru porãha umi ñe'ẽ he'íva mba'épa ojejapo térã mba'éichapa oñeĩ. * oipuru porãha umi ñe'ẽ ohechaukáva moġpa ha araka'épa oiko pe ñe'ẽme he'íva.

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Ajesareko porã ha amombe'u mba'épa ojapóra'e pe mitã oĩva ta'angápe.

2. Ajapo mombe'u mbykymi amombe'uhápe mba'épa ojapo pe mitã ha mba'e rehepa oñemongetáne.

Aníke nderesarái: Mombe'u mbykymi oguerekova'erã mba'éichapa omoñepyrũta, Mba'éichapa embohetéta ha emohu'ãta.

3. Amombe'u che irũnguérape mba'épa ahai.

4. Aty'ípe roñomongeta mba'érepa jahai umi mba'e.

Ñamoñe'ẽkuaa haġua

1. Añomongeta che irũ ndive.

- Mba'épa he'iséne "Ñane ñe'ẽmba'erã".

2. Amoñe'ẽmíta ko ñe'ẽpoty ohaiva'ekue Karai Lino Trinidad Sanabria.

Ñane ñe'ẽmba'erã

Che ñe'ãgui otykýma eirete he'ẽvéva
ñe'ẽmi che arekóva aretéma añohése;
rasaite amomorãgui avañe'ẽ ijukyetéva
sapukáipe che ha'éva yvytúndie toveve.

Jahechápa noġuahëiri mombyrýva oĩháre
ñane retãygua resáre tohecha iporãha;
chuguikuéra ku oiméne okañýva, ndoikuaáire
hetave noñembo'éiri guarani yvotyha.

Ymavénte ikangýva yvytu nde pejuhára
ajevénte opa ára ndejehayhúi mamove;
péina áġa ahecháre mbarete ne ñe'ējára
hatãnguére oñeha'áva, guaraníre iñarõve.

Nde rehe mante he'íne: "guarani nde jukyetéva"
péva rehe ahayhuetéva aikuaáramo huguy;
jahecháma ipohýiva itanara tuichaitéva
petý hũgui irovéva, ha gua'u nanemovãi.

Haihára: Lino Trinidad Sanabria

3. Ambohovaimíta ko'ã porandu.

- Mba'épa añandu amoñe'ẽmba rire ko ñe'ẽpoty.

- Mba'épa aikũmby ko vérsope ohaiva'ekue karai Lino Trinidad Sanabria "Ymavénte ikangýva yvytu nde pejuhára ajevénte opa ára ndejehayhúi mamove".

-----

4. Ahaimíta mba'épa he'ise ko'ã mba'e:

- Sapukáipe che ha'éva yvytúndie toveve.

- Nde rehe mante he'íne: "guarani nde jukyetéva"

-----

5. Amoñe'ẽmba rire ñe'ẽpoty ahai :

- Péicha oñemombarete ñane guarani térã nahániri. Mba'érepa ere.

- Oĩpa umi ohayhúva guarani ha umi ndoipotáiva oho tenonde gotyo. Mba'érepa ere.

-----

6. Ahai mba'épa ikatu ajapo amombareteve haġua upe ohaiva'ekue Lino Trinidad Sanabria.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Añeha'ã amoñe'ëpya'e.

Jahai, jaipapa, jajoka ñane akã.

Ñañe'ë, ñañani, japopo, japuka. Javy'a oñondive.

Peju jaha, jaha jaike.

2. Ambohovái.

- Mba'érepa ja'e pya'epya'eva'erã ko moñe'ërã mbykymi.
- Oĩ porã térã oĩ vai amoñe'ë ko'ächagua moñe'ërã. Mba'érepa.

3. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo ko moñe'ërã mbykymi.

Mba'éichapa. Amoñe'ëta marandu oġuahêva oréve.

Heta ñande rapicha niko, kakuaáva ha imitáva, omongy'a pe ñande rekoha.

Ko'áġa ñahendúta mba'épa he'i umi mitã yty oñembyatyre.

4. Ahendupa rire amombe'u:

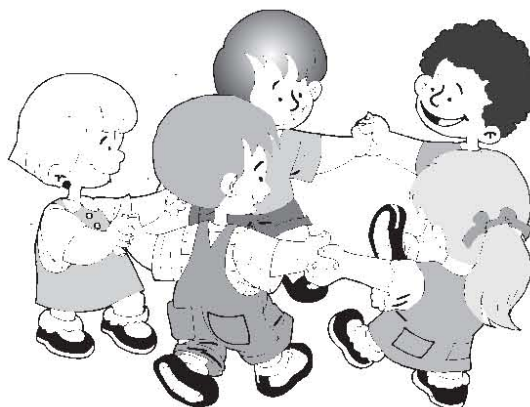
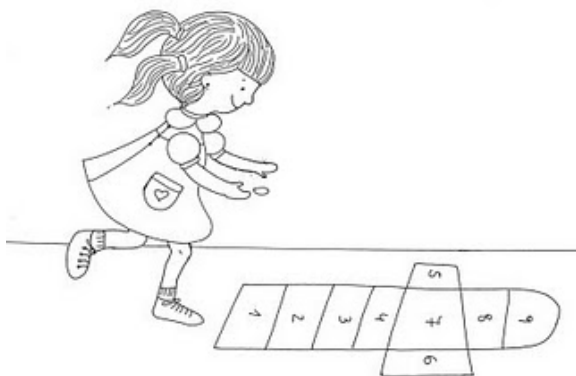
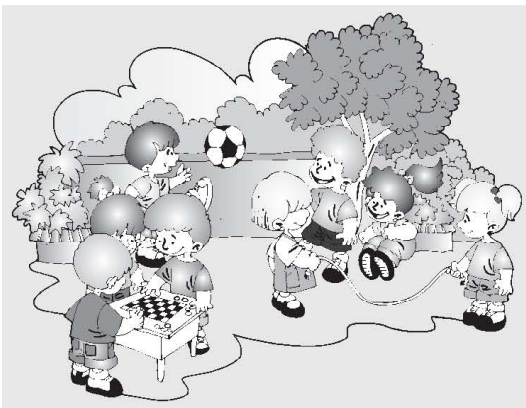
- Mba'épa añandu mba'eporã térã mba'evai. Mba'érepa ha'e.

Mba'eporã	Mba'evai

Jaikuaa hağua ñane ñe'ë retepy

1. Ajesareko porã ko'ã ta'angáre.

2. Amba'apo che irũ ndive. Upevarã ahaíta peteĩ mombe'urã amombe'uhápe mba'éichapa oñeha'ã ko'ã ñembosarái.

Aníke nderesarái

Pe mombe'urãme ojepuru porãva'erã ñe'ë ohechaukáva máva, moõpa ha araka'épa ikatu oñembosarái.

3. Amoñe'ëmíta kirirĩhaitépe.

Ñembosarái ymaguare

Mitãnguéra 5° mbo'esyry
pegua ojapóta Ñembosarái
ymaguare mbo'ehao korapýpe
áña 22 jasyapoapýpe. Oíta heta
ñembosarái pe viru oikévore
ojejoguáta aranduka 5°
mbo'esyrýpe ġuarã.

Aikuaave haġua:

Mávapa: ko'ápe ñamombe'u
héra ha moġguápa. Ikatu avei
institución réra.

Moġpa: ja'e moġpa oiko, táva,
tekoha.

Araka'épa: ko'ápe ja'e arange,
aravo, jasy ha mba'e.

4. Ahesa'yijomi marandu "Ñembosarái ymaguare".

- Ajuhúpa pype: máva, moġpa ha araka'épa oikóta.

- Aguenohẽ ambohováí haġua.

Máva:

Moġpa:

Araka'épa:

5. Ajapopa rire amoñe'ẽ che rembiapo ahechakuaa haġua oĩ porãpa térã mba'érepa ajavy.

Jahaikuaa haḡua

1. Amoñe'ë kiririhápe.

Fio che pytyvõmina ajapopa haḡua ko pandorga.

Ale mbohapy áramako remba'apo hese. Eñepyrũ emba'apo hese nde rógape ha ko'áḡa katu ogapeháma.

Fio, ajapopáma katu. Chepytyvõtápa jahecha haḡua ovejépa térã nahániri.

Nde rógape hi'ã chéve hatãve ou yvytu.

Aháta ahenói che sy.

2. Ahai mba'épa oiko ha upéi mba'éichapa opa Ale rembiapokue.

Aníke nderesarái emoíva'erãha moõpa ha araka'épa oiko.

3. Ahaipa rire, mbo'ehára ohechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

- Aipuru porãpa taikuéra.
- Ahaípa muanduhe aikotevêhápe.
- Aipuru porãpa ñe'ẽ ohechakáva moõpa ha araka'épa oiko.

Mbo'epy aty VIII

Ñane ñe'ẽ rupive ñanererãkuã porã ambue tetã rupi

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñañomongetakuaa haġua	Ohechaukava'erã, oñe'ẽnguéro, oipuruha umi ñe'ẽ ombojoajúva ambue ñe'ẽme.
Ñamoñe'ẽkuaa haġua	Ohecha mba'emba'épa oiko jehaipyre omoñe'ẽvape ha mba'érepa oiko upéva.
Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	Ohechakuaa mba'e rehetépa oñe'ẽ ha mba'e rehepa avei oñe'ẽhína pe ohendúva.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy	Oipuru hendaitépe umi morfemakuéra ñe'ẽrapo rehe.
Jahaikuaa haġua	Ohechauka, ohai porã rupi, ikatuha oñeikũmby hembiapokue.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajapysakamíta mbo'ehára rehe he'íramo kóicha.

Ĝuaiġuingue

Oikóndajeraka'e peteĩ kuñataĩ omimbipáva porãgui, amoite mombyry.
Ha ha'e oguereko imbojeroviaha peteĩ karia'y porã herava'ekue kuarahy. Upéinte ñandeko peteĩ ka'aruetépe kuarahy ombotavy kuñataĩ porãme, ha oho ndouvéi.
Upe kuñataĩ porã opyta iġuaiġui iġuaiġui ohóvo, ndouvéire imborayhu. Ha upéicha rupikohína ko'aġaite peve ku guyra héra ġuaiġuingue, kuarahy oikévo oma'ë hese, hesay, ha tuicha ojahe'o.
... ha upépe opa.

Oñeguenohẽ aranduka 5° mbo'esyry pegua.

2. Ajepy'amongeta mba'épa he'ise ha mba'eicharãpa ojepuru ko'ã ñe'ë:

Upéinte

Upe

Upéicha

ku

chingolo

Upépe

3. Amombe'u opytaháicha che akãme, upevarã aipuru umi ñe'ë ombojoajúva ambue ñe'ëme.

4. Aporandumíta che irünguérape mba'épa ha'ekuéra he'i ko ñe'ëjoajúre "Ñane ñe'erupive ñanererãkuã porã ambue tetã rupi".Ha avei mba'épa che aimo'ã upe ñe'ëjoajúre.

5. Añomongeta che irü ndive he'íva ambue mba'e pe che añanduháichagui.

6. Ajesarekomíta añomongeta jave ko'ã mba'ére:

	Héë	Nahániri
Aipurúpa hekopete umi ñe'ë ñame'ëva'ekue ko árape.		
Ahendu pe mba'e he'íva chéve.		
Aha'arõpa oñe'ëmba porã ha upéi ae ambohováí chupe.		
Ahekápa che akãme mba'éichapa ambohováí porãvéta.		

Ñamoñe'ëkuua haḡua

1. Roñombyaty mbohapy ore irũ ndive ha romombe'u ojupe mba'épa rojapo jepi asajekue.

2. Amoñe'ë ko jehaipyre omombe'úva mitã rembiasakue.

Ñanemitãro guare

Ymámipako ñande jahava'erã kañyhápe
Amo taruma'i guýpe, ñamopotĩ verapa,
jaguapy ñaha'ã tikichuéla ku vy'ápe
ñande sýgui ñemihápe asajekue oke aja.

Térã jahámi jaike yva reka ka'aguýpe
Jaiko jaipo'o ty'áime, apepu ha guavira,
Nde ao ruguái renyhẽ reruva'erã torypápe
ha che ku mburukujápe nde áva amboyvotyapa.

Ko'ë ha jaiko mokõive pe kokuerére
Oñokuãre kõinguemícha, jajoaju porã asyete,
Ñanandýpemi jaike ku tape karësa'íre
Ha umi kaysã ruguáre ñahendu guyra ñe'ë.

Oimévaje ako y upa akóinte iporã hekópe
Jahahague mbyry'áirõ, ka'arukue jajahu,
Pe ýpe jajohypýi, jajoapí yvyku'ípe
ha upégui ku piro'ýpe pytũmbypávo jaju.

Ñasãindýrõ pyhare ñasëmi pe nde rokáre
Kapi'ípe rovyũme ñande ñañombojaru,
ha upérõmi ñañandu hakuvy ñane ñe'áme
kunu'ũ porã apytépe ikyrýiva mborayhu.

Ko'áḡaramo ḡuarã che képe mante rejúva
Che moĩrumívo Florencia, ndavy'áigui che añoite,
Ha upégui ku apay rire che py'a hory asýva
Chemandu'áramo aína ñanemitãro guare.

Ohaiva'ekue: Crispiniano Martínez González
Música: Demetrio Aguilar

3. Amyesakã ñe'ë ambojoajúvo umi he'iséva ndive.

	Yvyra rakã hakamby'imíva ojeporúva ojeity haɣua yva.
Ty'áime	Akãrague.
Ñemihápe	Ka'aguy.
Áva	Mba'e ojojoguitéva.
Kõinguéicha	Ojejapóva kañyhápe.
Ñanandýpe	Yvyramáta okakuaa ramóva.

4. Ambohováí ko'ã porandu:

- Mavamávarepa oñe'ë'ë jehaipyrépe.

.....

- Mba'éicha rupípa haihára ohaíne raka'e ko ñe'ëpoty.

.....

- Mávapa ohai raka'e ko ñe'ëpoty. Ahendúvapa haihára rehegua. Ahai mbykymi aikuaáramo.

.....

- Ko ñe'ëpotýpa haihára ohaíne ikorasõjára, iñangirũ térã ikyvýpe raka'e. Mba'érepa reimo'ã.

.....

- Moõpa oikóne raka'e ñe'ëpotýpe oñemombe'úva.

.....

- Ko'ã mba'e omombe'úva haihára piko iképentepa ohecháne raka'e.

.....

5. Amoĩmba ko pe mba'ẽpa umi mba'e ojejpómiva yma ha ko'áãa ndoikovéimava.

Yma oikova'ekue	Ndoikovéimava ko'áãa

6. Aiporavo pe ñe'ẽ aimo'áva haihára remiandu oikuaaukaséva ñe'ẽpoty rupive.

vy'a'ỹ

py'aguapy

techaga'u

7. Ahai umi mba'e ojejpova'ekue hendaitépe ko'ẽ guive pytũ meve.

1.

2.

3.

4.

5.

8. Aguenohẽ ñe'ẽpotýgui umi imágenes sensoriales haihára oipuruva'ekue ha ha'e che tĩ, che juru, che resa, apyngua térã che pire rupípa añandúva.

Imágenes sensoriales	tĩ	tesa	juru	apyngua	pire

Ñaikũbykuaa haġua ñahendúva

1. Jajapysaka porã mbo'ehára opurahéiva oréve rehe:

Ñanemitãro guare

Ymámipako ñande jahava'erã kañyhápe
Amo taruma'i guýpe, ñamopotĩ verapa,
jaguapy ñaha'ã tikichuéla ku vy'ápe
ñande sygui ñemihápe asajekue oke aja.

Térã jahámi jaike yva reka ka'aguýpe
Jaiko jaipo'o ty'ãime, apepu ha guavira,
Nde ao ruguái renyhẽ reruva'erã torypápe
ha che ku mburukujápe nde áva amboyvotyva.

Ko'ë ha jaiko mokõive pe kokuerére
Oñokuãre kõinguemícha, jajoaju porã asyete,
Ñanandýpemi jaike ku tape karësa'íre
Ha umi kaysã ruguáre ñahendu guyra ñe'ë.

Oimévaje ako y upa akóinte iporã hekópe
Jahahague mbyry'áirõ, ka'arukue jajahu,
Pe ýpe jajohypýi, jajoapí yvyku'ípe
ha upégui ku piro'ýpe pytũmbypávo jaju.

Ñasãindýrõ pyhare ñasëmi pe nde rokáre
Kapi'ipe rovyũme ñande ñañoombojaru,
ha upérõmi ñañoandu hakuvy ñane ñe'ãme
kunu'ũ porã apytépe ikyrýiva mborayhu.

Ko'ãġaramo ġuarã che képe mante rejúva
Che moĩrumívo Florencia, ndavy'áigui che añoite,
Ha upégui ku apay rire che py'a hory asýva
Chemandu'áramo aína ñanemitãro guare.

Ohaiva'ekue: Crispiniano Martínez González
Música: Demetrio Aguilar

2. Amoĩmba ko'ã ñe'ëjoaju:

- Ymámipako ..... kañyhápe.

- Amo taruma'i guýpe, ...

..... tikichuéla ku vy'ápe.

- Ko'ë ha jaiko mokõive .....

3. Ambohovaimíta ko'ã porandu:

- Ndépa ere iporã térã ivaiha mitã okañy isýgui oho haḡua oñembosarái. Mba'érepa.

.....
.....

- Rekañývapa nde sytérã nde rogayguágui reho haḡua reñembosarái. Emombe'umína mba'éicha javérõpa raka'e.

.....
.....

- Ko'áḡa pevépa rehecháva mitã oñembosaráitiramo haihára omombe'uháicha. Emombe'umína.

.....
.....

- Mba'épa oha'ã umi mitã. Reha'ã jepípa nde avei.

.....
.....

- Mba'éichapa oñeha'ã tikichuéla.

.....
.....

Jaikuaa hağua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ë kirirĩhápe moñe'erã pehẽngue.

Térã jahámi jaike yva reka
ka'aguýpe
Jaiko jaipo'o ty'áime, apepu ha
guavira,
Nde ao ruguái renyhẽ
reruva'erã torypápe ha che
ku mburukujápe nde áva
amboyvotypa.

Ko'ë ha jaiko mokõive pe
kokuerére
Oñokuãre kõinguemícha,
jajoaju porã asyete,
Ñanandýpemi jaike ku tape karẽ
sa'íre
Ha umi kaysã ruguáre ñahendu
guyra ñe'ë.

2. Ağuenohẽ moñe'erã pehẽnguégui ko'ã mba'e:

Ñe'ëpehẽtai ñe'erapo mboyvegua

Ñe'ëpehẽtai ñe'erapo riregua

3. Ambohovái

- Mba'érepa ha'e umi ñe'ëpehẽtai ha'eha mboyvegua térã upeigua.

-----

4. Añomongeta che irũnguéra ndive mba'éichapa ohova'erã oñondive umi ñe'ëpehëtai.

Ñe'ëpehëtai mboyve ha riregua
oñembojoajuva'erã ñe'ërapóre.

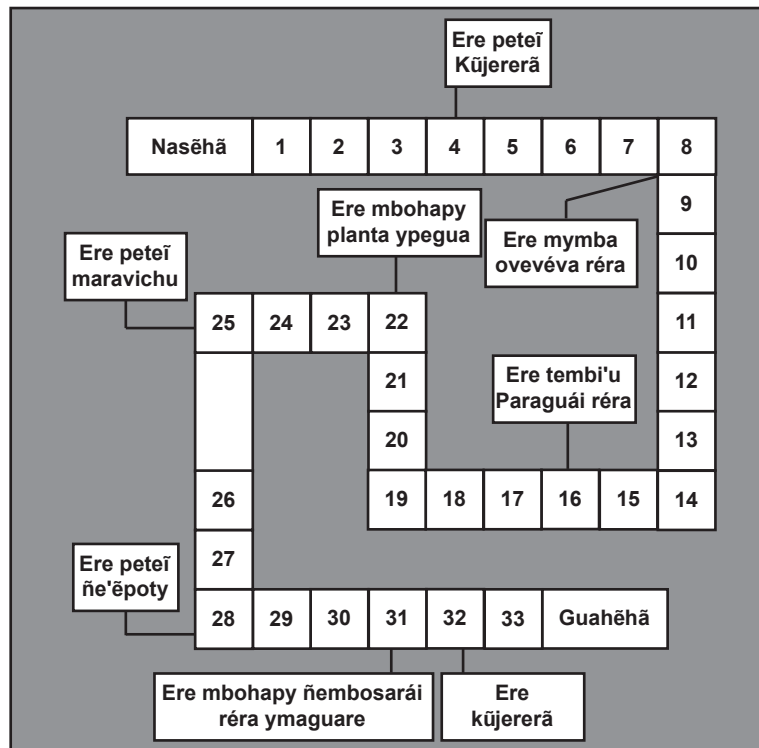

5. Amongora umi ñe'ëpehëtai mboyvegua ha ahaiguy umi ñe'ëpehëtai riregua.

- Antonio ohóra'e mombyry.
- Che ndajapóira'e heta mba'e.
- Ahaséma ógape, he'i mitã lajavai.
- Ndaha'éivoi la ha'usepávakuri, he'íje asadohágui oñemuñava'ekue.
- Tuicha rejavy, he'íje hetyma yvyráva oisu'úrõ chupe jagua.
- Výro ha yvyra karẽ araka'eve ndopái.

Jahaikuaa haḡua

1. Ajesareko ta'angáre ha amombe'u mba'éichapa oñeha'ã.

2. Ajesareko ta'angáre ha amombe'u mba'éichapa oñeha'ã.

3. Ahai umi kújererã, ñe'ëpoty, maravichu ha'eva'ekue añembosarái aja.

Aranduka ojepuruva'ekue

- LUDUEÑA, M. y FRETES, M. (2006). *Didáctica de la Literatura*. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- AGUILERA, N. (2005). *Comprensión Lectora y algo más*. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- PARAGUAY. Ministerio de Educación Y Cultura (2007). Volumen IV del 5º grado de Guaraní. Asunción: El Ministerio.
- GUARANIA, F. (1992). *Curso Práctico de Idioma Guaraní*. Asunción: Centro Editorial Paraguayo S.R.L.
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (2008). Programas de Estudio del 5º grado. Asunción: El Ministerio
- CORREA, M. (2002). *Lengua Guaraní Actual*. Asunción: Distribuidora Arami S. R. L.
- SANABRIA, L. (1991). *Ñane Ñe'ẽ Guaraníme*. Asunción: Editar S. R. L.
- PARAGUAY Comisión Nacional de Bilingüismo (1997). *Ñane Ñe'ẽ Paraguay Bilingüe*. Asunción: Fundación en Alianza.
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (2005). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 7º grado*. Asunción: Santillana S.A
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (2000). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 8º grado*. Asunción: Santillana S.A
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (2007). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 9º grado*. Asunción: Santillana S.A
- www.es.wikipedia.org. (2011)
- www.xtec.es/-jgenover/complec.htm (2011)
- cvc.cervantes.es/aula/lectura/. (2011)
- www.marcoele.com. (2011)
- www.eduteka.org. (2011)
- www.encuentos.com. (2011)
- www.slicleshare.net/.../actividades_de_comprension_. (2011)
- www.um.es/analeps/v12/. (2011)
- www.cabanadigital.com. (2011)
- www.gacetalogos.wordpress.com. (2011)
- www.librosiwos.net. (2011)
- wikirecursostic.wikispaces.com/lengua. (2011)
- roble.pntic.mec.es/.../comprension_lectora.htm. (2011)
- www.lagranepoca.com. (2011)
- www.ultimahora.com. (2011)
- iabc.com.py. (2011)
- www.fotopaises.com. (2011)
- www.gobernacionxv.gov.py. (2011)
- arbolesdelchaco.blogspot.com. (2011)
- banhadosur.blogspot.com. (2011)
- www.ultimahora.com. (2011)
- alparaguay.blogs.com. (2011)
- www.turismo.com. (2011)
- www.turismoenfotos.com. (2011)
- www.guidetoparaguay.com. (2011)
- lahoradelterere.blogspot.com. (2011)
- [www.travel- imagenes.com](http://www.travel-imagenes.com). (2011)
- www.bicentenarioiparaguay.gov.py. (2011)
- www.skyscrapercity.com. (2011)
- www.miparaguay.dk. (2011)
- www.missionerh.it. (2011)